

УДК 338.2

Клаус ЛаглерДепартамент бізнес-консультування,
Targit GmbH, м. Відень, Австрія**ВПЛИВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ
НА ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ**

Стаття присвячена дослідженню питань підвищення інвестиційної привабливості регіонів України. Визначено економічну сутність інвестиційної привабливості території. Розглянуто можливості державної підтримки і регулювання інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості регіону, які засновані на принципі кластеризації за галузевими та регіональними факторами. Запропоновано організаційну модель підтримки державою реалізації і фінансування інвестиційних проектів для підвищення інвестиційної привабливості регіону.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, інвестиції, інвестиційна привабливість, регіон, кластер, інвестиційний клімат, державне регулювання.

Постановка проблеми. Тенденції регіоналізації та глобалізації економічного зростання зумовлюють роль інвестицій як найважливішого джерела розвитку та економічного зростання як територій регіонів, так і країни загалом. Незважаючи на значний науковий і практичний інтерес до цієї проблематики, в економічній науці питання підвищення інвестиційної привабливості територій регіону залишається не досить розробленим саме в методичному аспекті.

Удосконалення теоретичних і методичних підходів до аналізу регіонального інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості, заснованого на конвергенції умов глобального, національного та регіонального рівнів, є актуальною і затребуваною сферою економічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню методологічних аспектів проблеми інвестування територій і організації ефективного інвестиційного менеджменту на національному та регіональному рівнях присвячені праці зарубіжних класиків економічної теорії Л. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Кейнса, Д. Мілля, П. Самуельсона, Л. Маршалла, Й. Шумпетера, К. Кемпбелла та ін. Фундаментальні основи теоретичних і практичних досліджень у цій сфері були закладені і згодом розвинені такими вітчизняними вченими, як І. Бланк, Л. Горбатюк, А. Загородній, П. Зачепило, І. Іващук, І. Крупка, Т. Майорова, М. Мельник, А. Пересада, А. Пешко, І. Сазонець, В. Струніна, В. Федорова та ін.

Розвитку теорії кластеризації присвячені праці низки вітчизняних учених: А.В. Воронова, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, Л.М. Ганущака, В.І. Захарченка, А.А. Миграняна, М.В. Ніколаєва та ін.

Однак, незважаючи на певний рівень опрацювання питань підвищення інвестиційної привабливості територій, теоретико-методична база, соціально-економічна динаміка розвитку регіонів і залучення інвестиційних ресурсів вимагають адаптації до сучасних умов розвитку конкретних територіальних утворень.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення підходів щодо підвищення інвестиційної привабливості регіонів на основі утворення кластерів.

Виклад основного матеріалу. Нині в українській інвестиційній сфері склалися несприятливі умови, пов'язані із загальним погіршенням економічної обстановки у сфері інвестування, зростанням інфляції, зовнішньополітичними чинниками, спадом ВВП тощо. Вихід зі складної економічної ситуації вимагають пошуку нових підходів до формування інвестиційної привабливості. Водночас ці обставини можуть стати стимулюючими фак-

торами виходу української економіки на якісно новий рівень розвитку, початком глобальної науково-технологічної реіндустріалізації регіону.

Інвестиційна привабливість – це система складних ієрархічно організованих структур, стан якої визначає інвестиційний клімат, що включає сукупність інвестиційних потенціалів і ризиків. Особливо важливу роль у підтримці і стимулюванні інвестиційної діяльності у своїх регіонах виконують адміністрації областей і регіонів, які реалізують програми соціально-економічного розвитку, а також окремі цільові програми, що вимагають істотних фінансових вкладень. Особливе значення тут має інвестиційний потенціал як системи стратегічних взаємопов'язаних передумов, що визначають кількісні та якісні характеристики вкладення в муніципальне утворення.

У сучасних умовах інвестиції стають найважливішим засобом забезпечення умов реального економічного прориву України, здійснення структурних зрушень у народному господарстві, впровадження новітніх досягнень технічного прогресу, поліпшення кількісних і якісних показників господарської діяльності на всіх рівнях. Сьогодні перед регіонами країни стоїть завдання підвищення ефективності державного управління інвестиційними процесами, пошуку внутрішніх ресурсів і нових джерел розвитку [4; 8].

Сучасні особливості розвитку економіки вимагають нового системного підходу до досліджень регіональних і інвестиційних процесів у конкретному регіоні з урахуванням розвитку його територій.

Сформована методика і практика управління інвестиційним розвитком регіонів та територій передбачає наявність великого арсеналу засобів, методів і механізмів підтримки. Однак з огляду на те, що часто ці механізми мають універсальний або суб'єктивний характер, їх застосування не систематизоване і вимагає формування адекватної інформаційно-аналітичної бази. Відмінність територій за значущими чинниками соціально-економічного та інвестиційного розвитку з самого початку передбачає відмінність у виборі ефективних методів формування інституційних, фінансових та інших механізмів державного регулювання інвестиційного клімату. Тобто для вдосконалення інструментарію державного регулювання інвестиційної привабливості та клімату доцільно використовувати математизовані кількісні методи угруповання як територій (об'єктів інвестування), так і застосовуваних форм і методів державної підтримки згідно зі стратегією розвитку регіону. Очевидно, що чим менший вплив

суб'єктивного фактору буде надано на вибір форм і методів підтримки, тим більшою мірою кількісні методи будуть здатні ідентифікувати специфіку та напрями застосування таких варіантів підтримки. Зокрема, продуктивний потенціал такого угруповання має кластерний аналіз. Важливим критерієм вибору інформативних показників повинен бути високий ступінь їх об'єктивності, що підвищить ступінь достовірності результату. На наш погляд, інвестиційна привабливість спирається на системно-структуровані взаємопов'язані елементи, що відображають різні сторони і ступені впливу, що містять не тільки якісну характеристику, а й обґрунтовані кількісні критерії, отже, вирішити поставлені завдання може багатовимірний статистичний кластерний аналіз. Отримані результати можуть бути покладені в основу формування державної інвестиційної політики з урахуванням регіонального та територіального аспектів.

Як показує практика, кластерний підхід до оцінки економічних процесів є одним із можливих перспективних варіантів побудови ДПП як сполучної ланки між бізнесом, владою і державою, внаслідок чого підвищується результативність взаємодії зазначених учасників.

Групуювання регіонів України в кластери дасть змогу об'єднати групи територій з характерними для них відмінними інвестиційними та галузевими особливостями, що дасть змогу конкретизувати форми та методи державної інвестиційної політики.

Економічна сутність кластеризації регіонів полягає в тому, щоб створити систему заходів державного впливу на інвестиційну привабливість регіону з урахуванням особливостей розвитку окремих кластерів. Таким чином, заходи державного регулювання з метою поліпшення інвестиційного клімату можуть стати адресними. Адаптація заходів державного регулювання інвестиційної привабливості мають універсальний характер, тобто органи державної влади використовують загальноприйнятий набір стимулів для поліпшення інвестиційного клімату для конкретного регіону загалом. Однак ми вважаємо, що заходи державного впливу повинні бути диференційовані для окремих регіонів [7].

Регіони систематизуються за специфікою свого розвитку, що уможливує подальше використання в конкретному просторово-часовому проміжку певного набору економічних важелів і стимулів. Державний сектор економіки априорі повинен виконувати регулювальну, стимулювальну і координувальну функції в економічно відсталих територіях, що виражаються в підтримці реалізації їхніх інвестиційних потенціалів. У цьому разі особливу роль беруть на себе територіальні органи управління, проводячи раціональну політику у сфері активізації соціально-економічного зростання територій шляхом створення умов для розвитку історично сформованих ресурсів територій. Цей методичний підхід приведе до прогресивних змін у сформованому укладі еволюції територій, створить новий вектор розвитку із застосуванням просторових переваг.

Успішне підвищення інвестиційної привабливості вимагає всебічного урахування специфіки окремих кластерів у здійсненні основних напрямів інвестиційної політики [3].

Кластери, що не відрізняються високою розвиненістю, потребують безпосередньої державної підтримки у вигляді дотацій, субсидій, регулювання процентних ставок і податкових пільг. Загалом формування економічних кластерів на території

України виступає засобом підвищення конкурентоспроможності регіонів і дає змогу диференціювати набір заходів державного впливу на інвестиційний розвиток згрупованих регіонів залежно від виділених факторів [11].

Для розвинених регіонів, які є інвестиційно привабливими, ми рекомендуємо розвивати інфраструктурний потенціал і підтримувати досягнутий рівень розвитку.

Таким чином, запропонована методика кластерного зонування регіонів України дасть змогу зробити певний внесок у вирішення серйозної проблеми ефективності застосовуваних форм і методів державної підтримки інвестиційного розвитку. Навряд чи варто очікувати в найближчому майбутньому появи і розвитку нових форм державної інвестиційної політики, тим більше що лібералізація економічного життя країни вимагає скорочення прямого втручання держави і тим більше протекціонізму щодо окремих компаній або галузей. Проте диференціація форм, методів та інструментів державної інвестиційної політики дає змогу більш адекватно використовувати бюджетні кошти, що спрямовуються на розвиток ділового середовища, і якості інвестиційного клімату, що, на наш погляд, є основою економіко-політичної функції регіональних влад [5].

У цьому контексті особливо актуальною стає завдання вибору інвестиційних проектів [12]. Особливо значущим показником відбору інвестиційних проектів є їхній якісний рівень, що відповідає регіональним стратегічним цілям, що відрізняються високою рентабельністю, економічною ефективністю, соціальною спрямованістю й адаптованим до динаміки сучасних подій.

Алгоритм вибору проекту ефективних інвестиційних пропозицій включає низку етапів. В узагальненому вигляді це можна представити в такій послідовності: на першій стадії проекти класифікуються за різними типами, і кожен проект оформляється у вигляді пропозиції, що є підставою для розроблення бізнес-плану; потім опрацьовуються ключові деталі проекту, які дають змогу дійти висновку про те, чи варта ця ідея подальших досліджень, а потім виділяються кошти на остаточне формулювання проекту, який піддається детальному аналізу і відбору (рис. 1) [12].

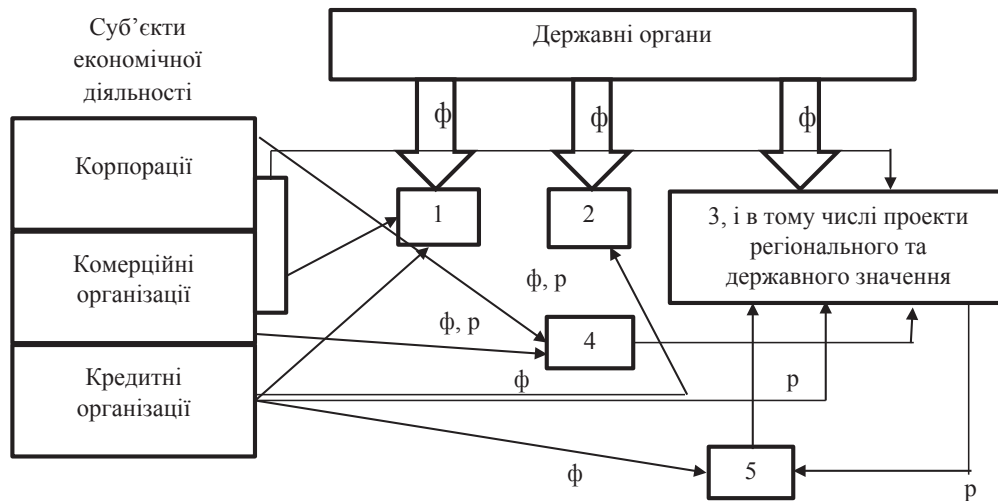
У сучасних умовах особливої актуальності набуває вирішення завдання забезпечення економічного зростання регіону шляхом адресного впровадження інструментів підтримки в території. Огляд нової наукової літератури дає змогу судити про те, що в ЗМІ на різних міжнародних заходах зараз широко обговорюється розроблення якісної методики побудови рейтингів регіонального розвитку, яка робить можливим простежити, з одного боку, в якому напрямі рухається регіон, а з іншого боку, дає змогу підвищити ефективність зусиль органів влади в розвитку інноваційного потенціалу, інвестиційної привабливості та забезпечення економічного росту шляхом адресного впровадження інструментів підтримки [6].

Доцільно привести організаційну модель підвищення інвестиційної привабливості регіону, що враховує розподіл коштів між державними органами і комерційними структурами в процесі реалізації структуроутворюючих проектів регіону (рис. 2).

Ця модель будується на основних принципах державно-приватного партнерства. Актуальним є завдання не тільки якісно виконати намічені урядові програми, але і по максимуму залучити бізнес у їх реалізацію. Державна влада повинна

Рис. 1. Основні стимулюючі заходи щодо збільшення ефективних інвестиційних проектів

Умовні позначення:

- 1...5 – структурують проекти, в тому числі мегапроекти;
- р – реалізація проектів;
- ф – фінансування проектів.

Рис. 2. Організаційна модель державної підтримки реалізації і фінансування інвестиційних проектів для підвищення інвестиційної привабливості регіону

оперативно реагувати на події, що відбуваються в реальному секторі економіки, бути мобільною, що збільшує шанс благополучно впоратися з економічною кризою, подолати сучасні напруженості і залучити території в процес формування і збільшення бюджету. Реалізація ефективних інвестиційних проектів, в тому числі і за участю іноземного капіталу, поліпшить соціально-економічні показники регіонального бюджету без надмірного навантаження на місцеві витрати, підвищить якість регулятивного середовища та територіальні інститути розвитку. На наш погляд, партнерство держави і приватного бізнесу сприятиме адресному залученню інвестицій в різні галузі територіальних кластерів і здійсненню стратегічного вектора регіональних програм розвитку. Проте провідна роль координатора і мотиватора виконання інвестиційних проектів, безумовно, відводиться державі, яка

традиційно виступає гарантом виконання покладених на нього зобов'язань і функцій.

Запропонована модель передбачає фінансування стратегічно важливих, структурують проектів державою, а також взаємне спонсорвання та реалізацію проектів менш великого масштабу різними комерційними суб'єктами економічної діяльності.

Висновки і пропозиції. Підводячи підсумок, вважаємо, що кластерний підхід підвищення інвестиційної привабливості територій відповідає сучасним тенденціям розвитку регіональної економіки, дає можливість здійснити реалізацію на практиці наявних можливостей і потенціалів територій з метою підвищення інвестиційної привабливості регіону та посилити його економічне зростання. Цей підхід орієнтований на ефективну оцінку поточного соціально-економічного стану системи і на прогнозування регіонального розвитку, спрямо-

ваного на інформування органів державної влади з метою побудови грамотної інвестиційної політики.

У результаті реалізації запропонованих заходів регіони в практичному аспекті матимуть можливість втілити свої потенційні конкурентні переваги і по максимуму задіяти інвестиційні ресурси. Причому стане можливим залучити не тільки фіксовані ресурси, які традиційно розглядаються як стартові умови розвитку регіону, а й інституційні та репутаційні, практичне ефективне застосування яких приведе до якісного поліпшення добробуту регіонів.

Реалізація запропонованих у роботі заходів також дасть змогу підвищити інвестиційну привабливість регіону з урахуванням інвестиційної привабливості його територій; забезпечити стабільний розвиток, гарантуючи виконання основних показників надійності і безпеки; сформувати високоєфективну систему управління муніципальними утвореннями, що входять у зону відповідальності регіональної влади в структурі інвестиційної політики; забезпечити вихід регіону на принципово новий рівень розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк. К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. 448 с.
2. Гончаренко І.Г. Державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку: теорія, методологія та практика : автореф. дис. ... докт. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / І.Г. Гончаренко; Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України. Маріуполь, 2015. 42 с.
3. Грицаєнко Г., Грицаєнко М. Інвестиційна привабливість України. *Agricultural and resource economics*. 2017. Vol. 3. № 1. С. 80–93.
4. Гусарова М.Ю. Вплив «жорстких» та «м'яких» факторів конкурентоспроможності на інвестиційну привабливість регіонів країни. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 1 (2). С. 47–50.
5. Ільчук В. Кластеризація як ефективний засіб модернізації продуктивних сил проблемних регіонів / В. Ільчук, І. Лисенко // *Збірник наукових праць ДЕТУТ*. 2015. Вип. 31. С. 226–236.
6. Інвестування: підручник / М.І. Крупка, Д.В. Ванькович, Н.Б. Демчишак, Я.Б. Дропа, В.М. Коваленко, М.І. Кульчицький, ред.: М.І. Крупка, Львів, нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2014. 452 с.
7. Кузьмін О.Є., Саталкіна Л.О. Кластери як важливий чинник залучення інвестицій на промислові підприємства / О.Є. Кузьмін, Л.О. Саталкіна URL: http://business-inform.net/export_pdf/businessinform-2013-4_0-pages-127_134.pdf
8. Малько К.С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах / К.С. Малько // *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 100–105. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ape_2015_3_13.pdf
9. Самуэльсон П. Экономика [Текст] / Пол А. Самуэльсон, Вильям Д. Нордхаус; пер с англ. О.Л. Псяевского. М. : Вильямс, 2015. 1360 с.
10. Смит, А. Исследование о природе и причинах богатства народов [Текст] / Адам Смит. М: Эксмо, 2007. 956 с.
11. Федотова Ю.В. Формування кластерних структур та їх вплив на соціально-економічний розвиток регіонів : автореф. дис. ... канд. ек. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Ю.В. Федотова; Харківська національна академія міського господарства. Харків, 2013. 24 с.
12. Чіп Л.О. Особливості інвестиційного клімату в Україні [Електронний ресурс] / Л.О. Чіп // *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2014. № 3. С. 142–146. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/VPDAA_2014_3_32.pdf
13. Шумпетер Й.А. История экономического анализа [Текст]. В 3 т. Т.1 / Йозеф А. Шумпетер; пер. с англ. под ред. В.С. Автономова. СПб. : Экономическая школа, 2001. 552 с.

Клаус Лаглер

Департамента бизнес-консультирования,
Targit GmbH., Г. Вена, Австрия

ВЛИЯНИЕ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ КЛАСТЕРОВ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОЙ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ

Резюме

Статья посвящена исследованию вопросов повышения инвестиционной привлекательности регионов Украины. Определена экономическая сущность инвестиционной привлекательности территории. Рассмотрены возможности государственной поддержки и регулирования инвестиционного климата и инвестиционной привлекательности региона, которые основаны на принципе кластеризации по отраслевым и региональным факторам. Предложена организационная модель поддержки государством реализации и финансирования инвестиционных проектов для повышения инвестиционной привлекательности региона.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, инвестиции, инвестиционная привлекательность, регион, кластер, инвестиционный климат, государственное регулирование.

Klaus Lagler

Head of Business Counseling Department
Targit GmbH, Vienna, Austria

INFLUENCE OF TERRITORIAL CLUSTERS ON FORMING EFFECTIVE INVESTMENT POLICY

Summary

The article is devoted to research of questions of increase of investment attractiveness of regions of Ukraine. The economic essence of the investment attractiveness of the territory is determined. The possibilities of state support and regulation of the investment climate and investment attractiveness of the region are considered, which is based on clustering principle based on sectoral and regional factors. The organizational model of state support for realization and financing of investment projects for increase of investment attractiveness of the region is proposed.

Key words: social and economic development, investment, investment attractiveness, region, cluster, investment climate, state regulation.